

Тема лекції:

**Основні етапи і школи в історії
літературознавства**

План

1. Витоки і становлення літературознавства. Проблеми естетики і теорії літератури у філософських концепціях античної Греції та Риму, а також у країнах Сходу.
2. Герменевтичний вимір літературознавчої думки в добу середньовіччя.
Перші українські літературознавчі ідеї.
3. Літературознавчий поступ нового часу. Проблеми смислу та його розуміння у теоретичних працях.
4. Естетика та літературознавство епохи Відродження (XV–XVI ст.). Зasadничі ідеї універсального гуманізму та антропоцентризму. Вплив постулатів Відродження на українську літературу та розвиток теоретичної думки. Латиномовні поетики XVII–XVIII ст.
5. Основні положення теорії бароко (кінець XVI–XVIII ст.), її елементи в українській науці про літературу.
6. Раціоналізм та нормативність естетики класицизму. Ієрархічний канон літератури, поняття про елітарність мистецтва, галерея поетичних кодексів (вплив Н.Буало). Рефлексії в українському літературознавстві.
7. Доба Просвітництва в історії становлення літературознавства. Діяльність Г.Сковороди.
8. Основні літературознавчі школи XIX–XX ст.
9. Розвиток українського літературознавства у XX ст.
10. Основні напрями сучасного літературознавства.

1. Витоки і становлення літературознавства

Літературознавство — наука, що вивчає художню літературу, її походження, естетичну природу, функції та закономірності історичного розвитку.

Стародавня Греція та Рим

- Піфагорійці – фундатор Піфагор
- Геракліт
- Емпедокл
- Демокріт
- Платон
- Арістотель - “Поетика”, “Риторика”
- Квінт Горацій Флакк - “До Пізонів”, що було назване “Наукою поезії”.

Стародавній Китай

- **Лао-цзи**
- **Кайджі “Категорії стародавнього живопису”**
- **Се Хе**

Стародавня Індія

- “Нат’яшаstra” - ймовірний автор **Бхараті**
- **Ваман** - “Кав’яланкара-сутра”
- **Анандавардхана** – “Дхван’ялока”

2. Герменевтичний вимір літературознавчої думки в добу середньовіччя.

- **Ориген** – аналіз перекладів Біблії з давньоєврейської на грецьку.
- **Фотій** – „Бібліотека” („Опис і перелік прочитаних нами книг”), „Міробібліон”.
- **Аврелій Августин** (Августин Блаженний)
- **Фома Аквінський** (фомізм)
- **Роберт Гроссетесте**
- **Давид Граматик**
- **Шота Руставелі** (II половина XII ст.) – слово, серце, майстерність, розум.

Перші українські літературознавчі ідеї.

- „Слово про Ігорів похід”
- **Георгій Херабоск** - трактат „Про образи”, вміщений в „Ізборнику Святослава”.

3. Літературознавчий поступ нового часу.

4. Літературознавство епохи Відродження

- **Марсіліо Фічіно**
- **Джордано Бруно**
- **Данте Аліг'єрі** - “Про народну мову”
- **Джованні Боккаччо** - “Апологія поезії”
- **Лоренцо Валла** - трактат “Про насолоду”
- **Конрад Гесснер** - “Універсальна бібліотека”
- **Леонардо да Вінчі** - трактат „Про живопис”

5. Основні положення теорії бароко

- **Лоренцо Верніні**
- **Т. Коррео**
- **Джовані П. Капріо**
- **Франческо Патриці**

6. Раціоналізм та нормативність естетики класицизму

- *Філософська основа* – раціоналізм **Рене Декарта**
- Теоретик естетики класицизму – **Нікола Буало-Депрео** - „Мистецтва поетичне” (1674)

7. Доба Просвітництва в історії становлення літературознавства.

17-18 століття

«Що таке Просвітництво?» І. Кант (1784 р.)

- **Француа Марі Вольтер**
- **Дені Дідро** - «Парадокс про актора»
- **Готгольд Ефраїм Лессінг** - “Лаокоон, або Про межі малярства і поезії”
- **Йоганн Готфрід Гердер**
- **Йоганн Вінкельман** „Історія стародавнього мистецтва”(1764 р.)

Представники: Бекон, Гоббс, Локк, Вольтер, Дідро, Руссо, Гольбах, Гельвецій, Монтеск'є

Проблеми теорії літератури в німецькій класичній філософії.

- **Фрідріх Шіллер**
- **Імману'їл Кант**
- **Фрідріх Шлегель - «Атенеум»,**
- **Георг Вільгельм Фрідріх Гегель - "Лекції з естетики".**

8. Основні літературознавчі школи XIX–XX ст.

- **Міфологічна школа**
- **Біографічна школа**
- **Культурно-історична школа**
- **Порівняльно-історична школа (компаративістика)**
- **Психологічний напрям**
- **Функціонально-естетичний метод**
- **Духовно-історична школа**
- **Філологічний метод**
- **Інтуїтивізм**
- **Формальний метод**
- **Соцреалізм**

Міфологічна школа

Засновники – Якоб та Вільгельм Грімм.

- Я. Грімм „Німецька міфологія”(1835)

Послідовники: Кун, Шварц (Німеччина), Мюллер (Англія), Афанасьєв і Буслаєв (Росія),

В Україні: *Костомаров* „Об историческом значении русской народной поэзии”(1843), „Слов’янська міфологія”(1847); *О.Потебня* „Про міфологічне значення деяких звичаїв і повір’їв”(1865); *М. Сумцов* „Хліб у звичаях та піснях” (1885).

Біографічна школа

- **Теоретик** - Шарль-Огюстен Сент-Бев
„Літературно-критичні
портрети”(1836-1839)
- **Послідовники**: Брандер, Гурмон,
Айхенвальд.
- **В Україні** : Огоновський, І. Франко,
Дорошенко.

Культурно-історична школа

- **Основоположник** - Іполіт Тен „Історія англійської літ-ри”, „Філософія мистецтва”.
- **Філософська основа** – позитивізм Огюста Конта.
- **Послідовники:** Брюнетьер, Лан сон, Шерер, Пипін, Тихонравов, енедес Підаль, Сакулін.
- **В Україні:** М. Костомаров - «Обзор сочинений писанных на малороссийском языке», 1843 р.

*Порівняльно-історична школа
(літературознавча компаративістика)*

- **Німецький орієнталіст - Теодор Бенфей**
О.Веселовський
- **В Україні:** М. Драгоманов, М. Дашкевич, І. Франко, згодом, у ХХ ст., – Г. Вервес, Д. Наливайко, Р. Гром'як та ін.

Психологічний напрям

Основа – вчення Сент-Бева.

- **В. Вундт**
- **Е. Ельтсер**
- **Е. Еннекена**

- **В Україні:** О. Потебня „Думка і мова”(1862), „3 лекцій з теорії словесності”(1894), „Із записок з теорії словесності”(1905). Д. Овсянико-Куликовський, І. Франко. У ХХ ст.,– Б. Навроцький, О. Білецький, О. Костюк, Р. Піхманець та ін.

Духовно-історична школа

- **Основоположник** - Вільгельм Дільтей - „Введення в науки про дух”(1883)
- **Представники:** Ф. Штріх, Г.Корф, Г. Цізарц, Р. Унгер, Ю. Петерсон.

Філологічний метод

- **Основоположник** - А.Баумгартен
- **Теоретики** - Анрі Бергсон та Бенедетто Кроче
- **В Україні** : Б. Лепкий, М. Вороний, М. Євшан, М. Сріблянський, Л. Білецький, Д. Чижевський та ін.

Інтуїтивізм у літературознавстві.

- **Витоки** – вчення О.Потебні,
- **Засновник** – Анрі Бергсон „Пам’ять і матерія”, „Творча еволюція”, „Сміх”, Бенедетто Кроче „Естетика як наука про вираження і як загальна лінгвістика”

Формальний метод був продовженням ідей філологічної школи.

10. Основні напрями сучасного літературознавства

- **Феноменологія**
- **Філософська герменевтика**
- **Психологізм**
- **Неоміфологізм**
- **Архетипна критика**
- **Структуралізм**
- **Семіотика**
- **Екзистенціалізм**
- **«Нова критика»**
- **Рецептивна естетика**
- **Постмодернізм та його основні течії**
- **Деконструктивізм**
- **Феміністична критика**
- **Інтертекстуальні методика**
- **Постколоніалізм**
- **Національно-екзистенційні ідеї**

Феноменологія – засновник Едмундом

Гуссерлем

Представники: Роман Інгарден, К. Гартман, А. Пергер, Ю. Клайнер, Ж. Старобінський, Ж.-П. Рішар.

В Україні: Іван Фізер.

Філософська герменевтика –

основоположник - Мартін Гайдеггер

Представники: Шлейєрмахер, Дільтей, Гадамер, Рікер, Яусс, Ізер);

Семіотика – засновник Фердинант де Сосюр.

Представники: Ж. П'яже, Ч. У. Морріс, Ц. Тодоров, А. Греймас, У. Еко, Р. Барт, частково М. Фуко, Ж. Лакан.

В Україні: С. Андрусів

Структуралізм - Клод Леві-Строс

В Україні: Магдалина Ласло-Куцюк

Екзистенціалізм

Зачинатель – Серен Кіркегор,

Основоположники – Мартін Гайдеггер та Карл Ясперс

«Нова критика» - Д. Томпсон, У. Найт, Дж. К. Ренсом, А. Тейт, К. Брукс, К. Берк та ін.

Рецептивна естетика –

основоположники: Ганс-Роберт Яусс та Вольфганг Ізер

Представники: Дж. Куллер, Е. Герш, С. Фіш

Постмодернізм –

Теоретики: Ж.-Ф. Ліотар, М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж.-П. Фай, Ж. Батай, Ю. Крістева, Дж. Стейнер.

В Україні: Ю. Андрухович, Р. Шульга, О. Гриценко

Серед постмодерних інтерпретацій виділяють:

- *деконструктивізм* (Жак Дерріда),
- *Неофемінізм*
- „*неоміфологізм*” (засновник Григорій Грабович („Шевченко як міфотворець”) та його продовжувач О. Забужко („Шевченків міф України”), Л. Плюща („Ексод Тараса Шевченка”), С. Павличко, О. Бузини)

.

Інтертекстуальні методика

Основоположники: Р. Барт та Ю. Крістева

- Міхал Гловінський

Постколоніалізм – Едвард Саїд

Дві течії:

- 1. постмодерн** (Е. Саїд, Г. Співак, в Україні –М. Павлишин),
- 2. націоцентричну** (націозахисну) (Е. Саїд, С. Слемон, Г. Тіффін, Г. Бгабга, А. П. Мукгерджі, А. Агмад, С. Дюрінг та ін.),

Національно-екзистенціальна методологія

Основоположник – Тарас Шевченко

Представники: О. Кониський, І. Нечуй-
Левицький, І. Франко, Леся Українка, Д. Донцов,
Є. Маланюк, Ю. Липа, ранні У. Самчук та Ю.
Шерех, М. Жулинський, С. Квіт та ін.